

Bild 1. HEINRICH MANN 1871-1950

1905 *Professor Unrat oder das Ende eines Tyrannen* 1905, sv. översättning *Den blå ängeln* 1960; en satirisk skildring av den (hög)borgerliga dubbelmoralen med gymnasielektor Raat i huvudrollen; "Unrat" betyder både oråd och smuts

1914 "Zola", manifest mot kriget

1918 *Der Untertan*

1933-1940 emigration till Frankrike, Nice

1936 tjeckoslovakiskt medborgarskap

1940 flykt via Spanien och Portugal till USA med hjälp av "Emergency Rescue Committee"

1941 Los Angeles, filmmanus för Warner Brothers

1950 Heinrich Mann dör innan den planerade återresan till Tyskland

Bild 2. *Der Untertan* 1906-14; 1918; sv. översättningar, *Undersåten* 1919, 1987

En satirisk roman om en streber, Diedrich Hessling, som sparkar nedåt och slickar uppåt. Heinrich Mann: "Varje gång tyskarna förlorar ett krig läser de min *Undersåten*". Kurt Tucholsky: "den tyske mannens herbarium, den tyske mannen i sin helhet: i sin religiositet, i sin dyrkan av framgången och i sin oerhörda brist på civilcouraget . . . inkarnationen av den tyske mannen, en av de små kungarna som det finns tusentals av i Tyskland, helt och hållet små härskare och helt och hållet undersåtar. Ty dessa båda karaktärsegenskaper är på det subtilaste sätt sammanvävda hos tysken: slavisk undergivenhet och slavisk maktlystnad." *Undersåten* är en mer omfattande roman än *Professor Unrat* och har mer substans. Båda romanerna illustrerar den auktoritära personligheten och hennes mentalitet.

Bild 3. Heinrich och Thomas Mann

Bild 4. Klaus och Erika Mann; Foto: Lotte Jacobi

Bild 5. HANS FALLADA 1893-1947

1917-1919 behandlingshem pga alkohol-och drogmissbruk

1920 *Der junge Godeschal*, expressionistisk roman

1923 fängelse pga förskingring

1926-1928 2 år 6 månader fängelse för förskingring

1928 journalist och lektor vid Rowohlt-Verlag, Berlin

1929 Giftmål med Anna Issel, modell för "Lämmchen" i *Hur skall det gå för Pinnebergs?*

1931 *Bauern, Bonzen, und Bomben*

1932 *Kleiner Mann was nun?*

1933 lantgård i Carwitz (Mecklenburg)

1935/36-1941 underhållningslitteratur

1944 Skilsmässa, alkoholanstalt

1945 kort tid borgmästare i Feldberg (Mecklenburg), därefter till Berlin

Bauern, Bonzen [pampar], und Bomben, 1931, ursprunglig titel “En tidnings bankrutt”; *Kravallerna i Altholm* 1941

Romanen är ett skolexempel på “den nya sakligheten”, enkel och rak prosa, inspirerad av journalistiken och filmen, utan att författaren kommenterar personerna eller händelserna. och utan . Författaren skildrar bondeprotesterna 1929/30 i en småstad, intrigerna, korruptionen och motsättningarna mellan socialdemokrater och nationalister/nazister. Politiker och journalister liksom en av huvudpersonerna, den socialdemokratiske borgmästaren Gareis, gör ofta “rätt saker av felaktiga skäl”. Enligt Kurt Tucholsky är romanen den bästa skildringen av tyskt småstadsliv och “Weimarrepublikens politiska elände”. Enligt Fallada representerar Altholm inte bara tusentals andra småstäder utan även storstäder.

Kleiner Mann was nun? 1932, *Hur skall det gå för Pinnebergs* 1932, 2014. Den över 400-sidiga romanen skrevs på 4 månader, den uppskattades av litterära storheter som Thomas Mann, Herman Hesse och Robert Musil. Den handlar om Johannes och Emma (“Lämmchen”) Pinnebergs “kamp att överleva och förbli anständiga i en oanständig tid . . . det är en av förra seklets största litterära framgångssagor” (Ragnar Strömberg), “en oerhört gripande bok” (Kerstin Ekman). Romanen utspelar sig huvudsakligen i Berlin 1930-2, en tid av stor arbetslöshet och fattigdom, romanen är delvis en eländesskildring men också en berättelse om samhörighet och kärlek.

Bild 6. ERICH KÄSTNER 1899-1974

1925 Studier i germanistik, doktorsavhandling “Erwiderungen auf Friedrich des Grossen ‘De la littérature allemande’”

1925 Kästner flyttar från Dresden till Berlin

1929 *Emil und die Detektive*, *Emil och detektiverna* 1932, översatt till 59 språk

1931 *Pünktchen und Anton*, *Pricken och Anton* 1934

1931 *Fabian. Die Geschichte einer Moralisten*

1933-45 filmmanus

2018 den i hemlighet skrivna och under kriget undångömda krigsdagboken, *Das blaue Buch. Das geheime Kriegstagbuch 1941-1945*, publiceras

Fabian. Die Geschichte eines Moralisten 1931, *Fabian. Berättelsen om en moralist* 1978; originalversion: *Der Gang vor die Hunde* 2013 (Vägen mot undergången)

Romanen utspelar sig i Berlin och handlar om den 32-årige germanisten Fabian som hankar sig fram som tillfällig annonsredaktör på en tidning, blir arbetslös, han umgås i konstnärskretsar och deltar i det “glada 20-talets” nöjesliv. Desillusionerad över att även äkta kärlek kan överges för en filmkarriärs skull återvänder han till hemstaden Dresden och påminns om den auktoritära atmosfären i skolan och armén. Romanen kan läsas som en metafor för Weimarrepublikens inre konflikter som leder till dess fall.

Bild 7-8 Danspalats

Bild 9. Pola Negri (Barbara Apolonia Cha³upiec), polskfödd stumfilmsstjärna, verksam i Berlin och senare i Hollywood

Bild 10. Kokain, reklam

Bild 11. "Fox macabre", Dödsdansen, 1920, en varning som bygger på en dikt av Friedrich Hollaender

Bild 12. ERICH MARIA REMARQUE 1898-1970

1918 journalist, folkskollärare, agent för gravstenar

1925 redaktör för "Sport im Bild".

1929 *Im Westen nichts Neues*

1930 *Im Westen nichts Neues* filmatiseras

1932 emigration till Schweiz

1933 *På västfronten intet nytt* bränns (av studenter) i likhet med Heinrich Manns och Erich Kästners romaner på bokbål i Berlin

1939 emigration till USA

1945 bosätter sig i Porto Ronco (Schweiz).

1931 *Der Weg zurück, Vägen tillbaka* 1931 (en pendang till *På västfronten intet nytt*)

1946 *Arc de Triomphe, Triumfbågen* 1946 (emigrantroman)

1954 *Zeit zu leben und Zeit zu sterben, Tid att älska dags att dö* 1955 (en krigsroman)

Im Westen nichts Neues 1929, *På västfronten intet nytt* 1929

Det ledande förlaget S. Fischer (motsvarigheten till Bonniers) ville inte ge ut boken med motiveringen att ingen längre intresserar sig för krigsromaner, romanen blev emellertid den mest lästa krigsromanen någonsin.

"Ingen av oss är äldre än tjugo år, men ung och ungdom? Det är länge sen, vi är gamla människor", "kriget har förstört allting för oss".

"De är först lasarettet som visar oss vad kriget innebär"

Romanen är skriven i jag-form med Paul Bäumer som berättare. I sista stycket lämnar författaren jag-berättaren och blir "den allvetande författaren":

"Han stupade i oktober 1918 [några veckor före eldupphör], en dag som var så lugn och stilla vid hela fronten att depeschen nöjde sig med att konstatera att det inte fanns någonting nytt på västfronten"

Bild 13. ALFRED DÖBLIN 1878-1957

1900-05 medicinstudier i Berlin och Freiburg

1910 grundar tillsammans med Herwarth Walden den radikala kulturtidskriften *Der Sturm*

1925 medlem i den radikala "Gruppe 25"

1928 medlem i preussiska konstakademin

1931 publicerar ett manifest till stöd för republiken
1933 emigration till Zürich, sedan Paris
1936 franskt medborgarskap
1939 anställd av det franska informationsministeriet
1940 emigration till Los Angeles, filmmanus för Metro-Goldwyn-Mayer
1953-56 bosatt i Paris

Bild 14. Omslag, Georg Salter *Berlin Alexandersplatz. Die Geschichte von Franz Biberkopf* 1929; *Berlin Alexanderplatz. Berättelsen om Frans Biberkopf* 1934; *Berlin Alexanderplatz. Historien om Franz Biberkopf*, 1978

Romanen, som har jämförts med James Joyces, Marcel Prousts, Robert Musils och Thomas Manns främsta verk, är det första halvseklets viktigaste experimentella roman på det tyska språkområdet. Döblin använder sig av ett flertal litterära berättartekniker, realistiskt-sakliga redogörelser för händelser varvade med inre monolog (huvudpersonens medvetandeström) montage och collage. Även rent språkligt är variationen stor: medicinskt fackspråk, kanslityska, rättegångsprotokoll, Berlinmål, reklamslogans, förbrytarjargong och bibliskt språk. Den röda tråden är historien om den tidigare cement- och transportarbetaren Franz Biberkopf (Biber=bäver; person med helskägg), i berättelsen varvas hans öden med beskrivningar av grannarnas liv och leverne (som är irrelevanta för själva historien), statistiska uppgifter, väderleksrapporter, spårvagnstidtabeller, lokaltyheter mm. Historien utspelar sig under ett par år mot slutet av 1920-talets Berlin, berättelsen handlar om kriminella halv- och helfigurer, som handlar med "frukt" (inbrott), men innehåller också en gripande kärlekshistoria. Vid ett tillfälle tilltalar författaren huvudpersonen: "Du har svurit att du vill förbli anständig, du har fört ett dåligt liv . . . det var fruktansvärt. Och hur är det nu?". Trots allt finns det en ljusning ty mot slutet kommer Franz Biberkopf till insikt och tar makten över sitt liv.

Bild 15. Alexanderplatz

Bild 16. THOMAS MANN 1875-1955

1894 flyttar från Lübeck till München
1901 *Buddenbrooks. Verfall einer Familie, Buddenbrooks. En familjs förfall* 2005
1903 "Tonio Kröger"
1905 giftermål med Katia Pringsheim, barnen Erika, Klaus och Golo Mann. "the amazing family"
1912 "Der Tod in Venedig"
1918 *Betrachtungen eines Unpolitischen, En opolitisk mans bekännelser* 2012;
konflikt med brodern som är republikan och demokrat
1922 försoning med brodern, Thomas blir republikan, skriver essän, "Von deutscher Republik"
1924 *Der Zauberberg*
1929 Nobelpris

1933 emigration till Schweiz
1933-43 *Joseph und seine Brüder – Tetralogie*
1936 tjeckoslovakiskt medborgarskap
1938 emigration till USA, Princeton University
1940-1945 "Deutsche Hörer!" 60 sändningar från BBC till det tyska folket
1941 bosätter sig i Pacific Palisades nära Los Angeles.
1944 amerikanskt medborgarskap
1947 *Doktor Faustus, Dr Faustus* 2015
1952 bosätter sig i Erlenbach nära Zürich
1954 *Bekennnisse des Hochstaplers Felix Krull, Svindlaren Felix Krulls bekännelser* 2007

Bild 17. 1930 "Deutsche Ansprache — Ein Appell an die Vernunft". Efter nationalsocialisternas framgång i valet (18,6%, en kraftig ökning från 1928 års val 2,6%) håller Thomas Mann ett brandtal till försvar för Weimarrepubliken

Bild 18-20. *Sanatorium Berghof, Davos*

Der Zauberberg, Bergtagen 2011, utspelar sig på ett sanatorium i Davos 1907-14. Huvudpersonen Hans Castorp kommer på ett kort besök till sin kusin, men blir kvar i sju år pga lungproblem. Här kommer han i kontakt med italienaren Lodovico Settembrini, som står för demokrati, vetenskap och framsteg och hans motspelare, jesuiten Leo Naphta, som förordar en katolsk-kommunistisk teokrati, byggd på auktoritet och strikt underkastelse. En tredje person är den jovialiske och burduse livsnjutaren och plantageägaren Pieter Peeperkorn modellerad efter diktaren Gerhard Hauptmann, som kände igen sig men inte blev förtjust. I denna omfattande roman (över 900 sidor) passerar många mer eller mindre excentriska personer revy, inte minst den hemlighetsfulla ryskan, Mme Chauchat, som Hans förälskar sig i. Romanen kan läsas som en bildningsroman, en idé- och kulturkritisk roman och som en filosofisk tidsroman som skildrar aningslösheten åren innan första världskriget uppbrott. Romanen är skriven med Manns sedvanliga ironi och allvar. Den magiska tillvaron i alperna får ett abrupt slut, "åsknedslaget", krigsutbrottet. På romanens sista sida träder författaren fram och tilltalar Hans; "Farväl, Hans Castor, du livets troskyldiga sorgebarn. Din historia har nått sitt slut", och vänder sig också till oss läsare: "Kommer även ur denna dödens världsfest, ur denna hemska feberbrunst, som flamar upp längs den regniga kvällshimlen, en gång kärleken att stiga upp".

Bild 21. Thomas Manns grammofon. I *Bergtagen* spelar musiken en stor roll liksom i Manns författarskap överlag. Hans Castorp lyssnar ofta sent på kvällarna på musik i sanatoriets sällskapsrum. En av hans favoriter är Franz Schuberts "Lindenbaun" ur sångcykeln *Winterreise*.

Sammanfattande synpunkter

Heinrich Manns *Professor Unrat* och *Der Untertan* liksom Thomas Manns *Bergtagen* utspelar sig före Weimarrepubliken, under tidigt 1900-tal (1903-4, 1906-14, 1907-14). *Professor Unrat* slog igenom inte minst genom filmatiseringen 1930 (Den blå ängeln), *Der Untertan* publicerades 1918 och *Bergtagen* 1924. Ingen av dessa romaner har därför Weimarrepubliken som tema, men de skildrar kulturella och idémässiga förhållanden och livsinställningar som lever kvar under Weimarrepubliken. Hans Falladas roman *Bauern, Bonzen, und Bomben* skildrar de sociala och politiska konflikterna i en landsortstad under republikens sista år, medan *Hur skall det gå för Pinnebergs?* utspelar sig främst i Berlin omkring 1930, det är en skildring av "de små människornas" kamp för att överleva i storstadens sociala och politiska kaos. Även Erich Kästners *Fabian* är en Berlinroman, den skildrar en modern Hamlets vandringar och göranden i en stad präglad av osäkerhet inför framtiden, ett hektiskt nöjesliv och moralisk förvirring; Alfred Döblins *Berlin Alexanderplatz* utspelar sig likaså i Berlin, men denna gång i samhällets utkanter, befolkat av tjuvar, hallickar och prostituerade. I likhet med *Fabian* och *Bergtagen* kretsar berättelsen kring en person, en hjälte eller snarare en antihjälte. *Fabian*, *Berlin Alexanderplatz*, *Bergtagen* och i viss mån även *Hur skall det gå för Pinnebergs?* är utvecklingsromaner eftersom huvudpersonen går — ofta längs krokiga vägar — från förvirring till klarhet, från okunnighet till insikt, och ibland också till försoning. Falladas romaner liksom Kästners roman och Remarques *På västfronten inget nytt* är framstående exempel på den nya sakligheten inom romankonsten; Döblins roman däremot är en mångfasetterad, språkligt och berättartekniskt virtuos uppvisning utan att för den skull vara ostrukturerad eller oöverblickbar, Thomas Manns *Bergtagen* ett mångbottnat kraft- och mästarprov, skriven på en konstfull prosa med långa, exakt utarbetade satsflätor och en rik metaforik.

Alla de behandlade verken är framstående exempel på den tyska romankonsten under Weimarperioden; de har alla filmatiserats, några flera gånger.

Litteratur

Tilmann Lahme, *Die Familie Manns. Geschichte einer Familie* (2015)

— *Familjen Mann* (2017)

Peter Walther, *Hans Fallada. Die Biographie* (2017)

— *Hans Fallada. En biografi* (2017)